

Визначення шкоди, завданої земельному фонду України внаслідок збройної агресії рф

Анатолій Міняйло

Канд. с.-г. наук, доц., Український НДІ спеціальної техніки та судових експертиз СБУ, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0959-0855>, e-mail: ma.anatoliy@gmail.com

Людмила Дмитренко

Український НДІ спеціальної техніки та судових експертиз СБУ, м. Київ, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-8555-6851>

Екологічна шкода внаслідок збройної агресії має руйнівні наслідки для природних ресурсів, критичних екосистем і здоров'я людей. Тому стримування та пом'якшення їх наслідків і відновлення навколишнього середовища є важливими для реагування на повномасштабне вторгнення з боку рф.

Ключові слова: збройна агресія рф; екологія; експертиза; засмічення; забруднення земель.

Damage to Ukraine's Land Fund Resulting from the Armed Aggression of the rf

Anatolii Minaiilo, Liudmyla Dmitrenko,

Environmental damage resulting from armed aggression leads to devastating consequences for natural resources, critical ecosystems, and people's health. Therefore, containing, mitigating their effects, and restoring the environment are crucial for responding to the rf's full-scale invasion.

Keywords: russian federation's armed aggression; ecology; examination; littering; land pollution.

Унаслідок повномасштабної збройної агресії рф значно ускладнилися екологічні проблеми, що існували в Україні ще до її початку. Відсутність доступу до деяких територій та об'єктів природоохоронного управління, втрата та руйнування інфраструктури, брак кадрів та обмежена можливість працювати, призупинення заходів контролю на період дії воєнного стану негативно вплинули на можливість повноцінно реалізувати державне управління у галузі охорони довкілля. Під час війни виникла потреба в оцінюванні шкоди довкіллю від війни та витрат на його відновлення. Уже сьогодні вражають масштаби екологічних злочинів російських окупантів, деякі екосистеми та унікальні природні об'єкти вже не підлягають відновленню. Тому цей процес потребує нових підходів, адже наразі повний обсяг збитків і шкоди довкіллю залишається невідомим, оскільки системи моніторингу були порушені або знищені. Факти екологічної шкоди від російського вторгнення фіксують в інформаційній панелі «ЕкоЗагроза» та в оперативному штабі при Держекоінспекції. Станом на 31.12.2023 р. було зафіксовано 1000 подій, що несуть загрозу для довкілля на території України [1].

23 березня 2023 р. Уряд України, Група Світового банку, Європейська Комісія та Організація Об'єднаних Націй презентували звіт «Друга швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення України» (Second Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment, RDNA2), у якому представлені висновки щодо втрат України від війни, розв'язаної росією, у період із 24 лютого 2022 р. до 24 лютого 2023 р. Прямі збитки України за цей рік оцінено в понад 135 млрд доларів США. Економічні збитки, а саме порушення економічних потоків, виробництва та додаткові витрати, пов'язані з війною, сягають 290 млрд доларів США.

Зокрема, потреби України на реконструкцію та відновлення оцінено приблизно в 411 млрд доларів США. Водночас 2023 р. Україна потребувала 14 млрд доларів США на реалізацію швидкого відновлення (зокрема, відновлення енергетичної, житлової, критично важливої та соціальної інфраструктури, базових послуг для найбільш вразливих верств населення, розмінування та розвитку приватного сектору) [4].

Ще один страшний наслідок — знищення найбільш родючих чорноземів півдня та сходу України. Адже розмінування — це один аспект, а геть інший — подальше оброблення земель,

під час якого забруднені ґрунти перемішуються з умовно чистими, забруднюючи землі глибше та масштабніше; значні території, вкриті воронками після артобстрілів, можуть бути непридатними для сільськогосподарського використання через велику кількість хімічних речовин, які містили боєприпаси і які після вибуху можуть надовго залишитися в ґрунтах та мігрувати, потрапляючи в підземні води та рослини. Продукти, вирощені на ураженій слідами бойових дій землі, можуть бути небезпечними для вживання, тому чи не єдиний спосіб уникнути небезпеки — це вилучити землі з сільськогосподарського використання [2].

Окрім проблеми забруднення ґрунтів внаслідок збройної агресії гостро постає питання засмічення земель, оскільки наслідки використання артилерійської, авіаційної та ін. зброї в решті-решт потрапляють у землю, що призводить до появи мільйонів тон будівельного сміття, металобрухту з об'єктів промисловості, а також уламків боєприпасів.

Визначення обсягу забруднення ґрунтів у кожному випадку є окремим завданням, що пов'язано з різноманітністю геоморфологічних, геологічних і гідрологічних умов. За наявності інформації про кількість (об'єм, маса) забруднювальної речовини, яка проникла у певний шар ґрунту, визначають площу, глибину просочування забруднювальних речовин [2].

Розмір шкоди внаслідок забруднення ґрунтів або засмічення земель обчислюють уповноважені особи Держекоінспекції на основі нормативно-грошової оцінки земельної ділянки. Якщо таку оцінку не проведено, або у разі неможливості отримання даних із нормативної грошової оцінки земельної ділянки, ґрунти якої зазнали забруднення, то її розраховують як середню нормативну грошову оцінку площі ріллі за областями (для Києва використовують середню нормативну грошову оцінку площі ріллі в Київській обл.), помноженої на коефіцієнт, що зумовив негативні екологічні наслідки для родючості ґрунтів, який дорівнює 300 [3].

Речовини, що спричинили забруднення земельної ділянки, поділені на 4 групи небезпечності, основою для визначення яких є величини гранично допустимих концентрацій та орієнтовно допустимих концентрацій хімічних речовин в ґрунті згідно з Постановою №1325 [5].

За результатами проведених робіт представники Держекоінспекції передають всі

матеріали, формуючи їх в окрему справу, яку зберігають у Держекоінспекції. Матеріали дублюють правоохоронним органам і Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України.

Отже, визначення шкоди внаслідок забруднення ґрунтів або засмічення земель є комплексним питанням, яке регулює не лише Методика визначення розміру шкоди, завданої землі та ґрунтам внаслідок бойових дій, а й іншими нормативно-правовими актами.

Наслідки забруднення та засмічення земель спостерігатимуться ще багато років, тому дуже важливо вже зараз забезпечити проведення інженерно-екологічних експертиз, зібрати докази та дослідити території, які зазнали шкоди (збитків, втрат), для отримання максимальних репарацій від країни-агресорки.

Перелік джерел посилання

1. Дайджести ключових наслідків російської агресії для українського довкілля / ЕкоЗагроза. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України: офіційний веб-сайт. URL: <https://ecozagroza.gov.ua/news> (дата звернення: 03.08.2023).
2. Війна в Україні знищує ґрунти — як врятувати мертві землі / SuperAgronom.com. 08.12.2022. URL: <https://www.superagronom.com/blog/925-viyna-v-ukrayini-znischuye-grunti-yak-vryatuvati-mertvi-zemli> (дата звернення: 27.02.2024).
3. Про затвердження Методики визначення розміру шкоди завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану : наказ Міністерства України від 04.04.2022 р. № 167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0406-22#Text> (дата звернення: 27.02.2024).
4. Основні джерела антропогенного забруднення ґрунтів, їхні наслідки. Необхідність охорони ґрунтів / В школі. 01.04.2020. URL: <https://www.vshkole.in.ua/osnovni-dzherela-antropichnogo-zabrudnennya-gruntiv-yihni-naslidky-neobhidnist-ohorony-gruntiv/> (дата звернення 27.02.2024).
5. Про затвердження нормативів гранично допустимих концентрацій небезпечних речовин у ґрунтах, а також переліку таких речовин : постанова Кабміну України від 15.12.2021 р. № 1325. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1325-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 27.02.2024).